

Kaikki tyyliit sallittuja

RAIJA JULKUNEN

”Luminen hahmo taisteli pyörällään lumipyryä ja vastatuulta vastaan – – työtään, jota hän niin kovasti rakastaa – – elävä esimerkki siitä, minkälaiseen sosiaaliseen nousuun suomalainen hyvinvointivaltio on antanut mahdollisuudet – – tunnetaan ahkeruudestaan.”

Tuon kaiken voisi sanoa paitsi Pirkkoliisa Ahposesta myös minusta. Mutta sitten reitit eroavat. Pirkkoliisasta tuli professori (minusta ei), ja ”vanha akateeminen tapa on kirjoittaa professorille juhla-kirja, kun tämä täyttää tasavuotia. Juhlakirjan alkuun kirjoitetaan johdanto, jossa kuvataan juhlistavaa henkilöä ja kerrotaan hänestä piirteitä, jotka luonnehtivat häntä” (Mikko Salo). Lähivuotia on odotettavissa lisää juhla-kirjoja ja perässä tuleville riittää analysoitavaa: mitä johdannossa kerrotaan, millaisia verkostoja itse kullakin on, kuka ylittää Jorma Kalelan 900-sivuisen ja kaksiosaisen juhla-oppuksen.

Vaikka juhla-kirjat ovat väistämättömästi sillisalaattia, niillä on puolensa. Niistä voi tehdä yllättäviä löytöjä, niissä on persoonallista otetta ja perspektiiviä. Tässä tapauksessa kirjasta on rakentunut – toimittajien sanoin – Ahposen innoittajien ja innoittamien polveileva puheenvuoro. ”Notkea liike” viittaa paitsi Ahposen rakkauteen, Zygmunt Baumaniin, hänen omaan liikkumiseensa teemasta toiseen. Kaikki kirjan artikkelit liittyvät Ahposen teemoihin, kylään, elämäntapaan, kulttuuripolitiikkaan, marginaaliin ja yhteiskun-

tateoriaan, ja kaikki kirjoittajat viittaavat Ahposeen. Siihen yhtäläisyydet loppuvat, sillä ”tyylille ei tällä kertaa asetettu rajoituksia”.

Pertti Rannikko viittaa Ahposen pro graduun (Kylä muutoksen objektina ja subjektina) ja kysyy, milloin kylä on subjekti. Kun subjektina eivät ole 1940- ja 1950-luvun vilkas kylä eikä hyvinvointivaltion palveluilla varustettu 1970- ja 1980-luvun kylä, niin olisiko sellainen 2000-luvun alun kutistunut kylä, jonka ainoa palvelu on elintarvikekioski. Kansalaisaktiivisuuden käyrä kun ei ole mennyt asukasluvun ja palvelujen kanssa samaan suuntaan. EU-rahoituksen turvin kyläyhdistys käynnistää kehittämistä. Hautamäkeläisen kylätoimintaideologian suuri voittoko? Ei Rannikon mukaan. Maaseudun kehittämisen paikallinen subjekti ei löydy ”kylän sisältä”. Aktiivisimpia paikallisia subjekteja ovat olleet kylien ja muiden maaseudun toimijoiden yhteistyöverkostot, ja niiden menestys riippuu kyvystä asettaa yhteisiä tavoitteita.

Silva Tedrellä on tosi viehko kohde, Kolin akat, naisten elämä ja yrittäjäyys kansallismassassa. Tedre osoittaa, miten juuri Koli mahdollistaa ja suuntaa naisten yrittäjäyden. Tedre suhteuttaa teemansa tietoyhteiskuntakeskusteluun. Vaikka osa Kolin naisrytistä käyttää tietotekniikkaa, tiedon valtateitä tärkeämpiä ovat maantiet. Auto tuo turistit, auton avulla tuotteet saadaan markkinoille, auton avulla nainen voi yhdistää työn

Antero Puhakka & Minna Suutari & Silva Tedre (toim.)
Notkea liike – Pirkkoliisa Ahposen juhla-kirja
Yhteiskuntapolitiikan tutkimuksia
Joensuun yliopisto, Yhteiskuntapolitiikan laitos
2003

ja hoivan ja säästää aikaa. Olin juuri miettinyt akateemisten naisten aikapulan erilaisia selityksiä, mutta en ollut älynnyt autoa. Olisiko niin, että keski- luokkaisissakin kaupunkiperheissä on enimmäkseen yksi miehen käytössä oleva auto, ja naiset joko sovittavat elämäänsä miestensä reitteihin ja aikatauluihin tai käyttävät omia jalkojaan, polkupyöriään ja julkisia autoja. *Jari Sarvikuja* analysoi hyvinvointibarometriä kunta-laisten hyvinvoinnin puntarina. Oletan, että viite Ahposeen sisältyy paitsi mottoon myös vaatimukseen siitä, että barometrienkin rakentajien tulisi tuntea elämäntavan, elämänhallinnan ja elämänlaadun kaltaisten käsitteiden teoreettinen perusta.

Anita Kangas viittaa Ahposen työhön Euroopan neuvoston kulttuuriprojektissa parikymmentä vuotta sitten. Kangas panee merkille, miten silloiset kulttuuridemokratian, kulttuurin demokratisoinnin ja sosiokulttuurisen animaation ideat ja keskustelut sekä lukuisat kulttuurikokeilut ja toimintatutkimukset eivät ylittäneet kulttuurihallin-

non sektorirajaa, ja niinpä nyt sosiaalipolitiikka ja sosiaalityö keksivät pyöräädä uudestaan aina Freiren vapautuksen pedagogiikkaa myöten. Kangas vetoaa monitieteisten tutkimusten ja monisektorisen toiminnan puolesta ja katsoo, että Ahposen ”Kulttuurin pesäpaikka” on tällaiselle tärkeä perusteos.

Tilastojärjestelmät kantavat aina syntyajankohdansa ideologiasta painolastia, sanoo *Sari Karttunen* kulttuuritilastointia analysoidessaan. Kulttuuritilastointia leimaavat yhä sen perustamisajankohdan eli 70-luvun tasa-arvo-, suunnittelu- ja kulttuurivaltioideologiat. Tilaston tehtävä oli vakuuttaa päättäjät osallistumisen eriarvoisuudesta ja tasa-arvon nimissä kulttuurin tarjonnan lisäämisestä. Tässä hengessä luodut tilastot kuvaavat ennen muuta julkista laitoserakennetta ja kansalaisten osallistumista siihen. Ne sopivat kehnosti nykyiseen strategisen ohjauksen, eurooppalaisen tilastoharmonisoinnin, uusien viestintätekniologioiden sekä utooppisista tasa-arvotavoitteista luopumisen aikaan. EU:ta kiinnostavat kulttuurin työllistävyys ja talous, yksityisen ja julkisen sekoitukset, yhteistoiminta ja yhteisrahoitus sekä sektorirajojen ylitys.

Simo Häyrynen pohtii yliopiston alueellista ja yhteiskunnallista vaikuttavuutta koskevia vaatimuksia. Hän toteaa, että Pirkkoliisa Ahposen ”akateemiset aikaansaannokset eivät aina ole olleet populaareimmasta päästä”, ja kysyy retorisesti, onko tämä heikentänyt professori Ahposen olemassaolon oikeutusta. Vaikuttavuuden hankalan mitattavuuden ohella Häyrynen miettii, mikä (subjekti) on se Lappi tai Pohjois-Karjala, joka

odottaa yliopistolta vahvaa panosta alueen kehittämiseen. Kuka määrää ”alueen” tahdon? Häyrynen kirjoittaa ulkopuolisenä eikä ota kantaa vaikuttavuusvaatimuksiin. Esimerkitkin hän ottaa mieluummin ydinfiisikasta ja kehitysmaatutkimuksesta, eikä palaa kysymykseen siitä, miten hyödyllistä tai vaikuttavaa yhteiskuntapolitiikan tulisi olla.

Kirjoittajista *Kari Ilmonen* käy suorinta vuoropuhelua Ahposen kanssa, aiheena ei sen vähempi kuin yhteiskuntatieteen relativismi ja konstruktionismi. Ilmonen tuntema arvostus ja kokemus läheisyys tulivat sivuilta vastaan. Artikkelissaan ”Yliopistojen marginaaliset naiset” *Antero Puhakka* toteaa Ahposen lailla huipulle nousseiden naisten olevan poikkeuksia ja naisten asemassa yliopistoissa edelleenkin olevan marginaalisia piirteitä. Puhakka nostaa esille marginaalin muutoksen potentiaalina. Ytimessä ollessa toimintatapaa ei voi kyseenalaistaa. Niiden, jotka haluavat muuttaa toimintatapaa, olivatpa miehiä tai naisia, on toimittava marginaalista. Viehättävä ajatus, mutta ei täysin uskottava. Kyllä kai yliopiston rehtori voi saada aikaan enemmän muutosta kuin marginaaliin jääneet toimintatavan kyseenalaistajat – ainakin 2000-luvun alussa, ehkä joskus oli toisin tai ehkä joskus on vielä toisin.

Myös *Minna Suutari* kirjoittaa marginaalista kohteenaan työmarkkinoiden marginaalissa olevat nuoret ja erityisesti poliitista huolta aiheuttavat ammatillisen koulutuksen ulkopuolelle jääneet. Nämä nuoret eivät ole siinä mielessä vaihtoehtoilijoita, että he olisivat jääneet taroituksella normaaleihin ulko-

puolelle. He haluavat tavallista elämää, ei huippua ja kokevat itsensä sivullisiksi palkkatyön ja koulutuksen määrittämässä yhteiskunnassa. Mutta ammattikoulunkin kolmivuotisuus tuntuu piinaavan pitkältä ajalta, jos peruskoulusta selvisi hädin tuskin. Suutari perää vaihtoehtoisia reittejä työelämään. Mietin, mikä meistä on tehnyt niin koulutususkoisia, vasemmistolainen tasa-arvoideologia ja kansallinen säilymisstrategiako yhdessä. Perätyössä vaihtoehtoisia reittejä työelämään Suutari viittaa myös Turun koulutusosioilogeihin, joiden mielestä suomalainen koulutusjärjestelmä on liiaksi sidottu monivuotisten tutkintojen suorittamiseen.

Kirjan lopussa ovat näennäisessä veljeydessä *Risto Eräsaari* ja *J. P. Roos*. Risto Eräsaari käsittelee kontingenssia artikkelissaan ”Miten mahdottomasta voi tehdä alun?”. Hän virittää kirjoituksensa teoksella ”Kulttuurin pesäpaikka”, jossa Ahponen ”antaa kontingenssille armon”. Viehätyin joistakin formuloinneista, kuten aina, mutta loppuun päästyäni, kuten aina, en tiennyt, mitä olin lukenut. Niin monella sivistyneellä sivupolulla matkan varrella oli koukattu. Se selviää, että Luhmannin esittämä kontingenssin määritelmä – *kaikki se, mikä ei ole välttämättöntä eikä mahdotonta* – on yleispätevä, mutta ei auta kovin pitkälle. Samoin selviää se, ettei Eräsaari pidä kontingenssin käsittämistä pelivarana. Tämä vie liikaa päätös- ja markkinalogiikan suuntaan. Viehättävää – mutta ei sen pitemmälle auttavaa – on nimetä tulevaisuus kontingenssin kotipesäksi. Jotta en yksinkertaistaisi liikaa, on parempi antaa Eräsaaren itsensä puhua oma yhteenvetonsa.

”Kaksi eri suuntaan menevää siirtoa tai liikettä näyttää olevan menossa tai tekeillä. Yhtäältä ajattelun liike, jossa siirrytään kontingenssista välttämättömyyteen, ja joka alkaa havainnolla että on olemassa ’kontingentteja olentoja’, olentoja, jotka olisivat voineet olla olematta olemassa, mutta ovatkin olemassa muiden olentojen ansiosta. Toisaalta ajattelun liike, jossa siirrytään välttämättömyydestä kontingenssiin, ja joka puolestaan alkaa havainnolla että on olemassa nimeämättömiä ja attribuutittomia olentoja, joita voidaan luonnehtia vain negaatioiden kautta.”

J. P. Roosin ”The social compositionism of what? Bruno Latour ja uhanalainen konstruktio-nismi” käy kuvien eli Latourin, konstruktionismin ja tieteen nimissä tapahtuvan huijauksen kimppuun. Kritiikin kohteena ovat niin käsittämättömät kirjoitukset kuin hatusta vedetyt hauskat muotoilut. Roos sitee-

raa Bourdieun kuvauksen Latourista ja toteaa Latourin edustavan tälle ”parasta vihollista, yläluokkaista habitustyyppiä, joka sallii itselleen kaikki mahdolliset kepulikonstit ja onnistuu kaikessa”. Artikkelituntui itseltäni vapauttavalta: hyväksyin oman raatorealistisen habitukseni selitykseksi sille, etten ole voinut ymmärtää sen enempää Latouria kuin Rortyakaan, vaivoin edes Eräsaarta. Roos on hauska, terävä ja opettavainen, mistä kaikesta nautin, sikäli kun en itse osu maalitauluksi. Jään kuitenkin ihmettelemään, miksi kaikki se, mikä minulle on käsittämättömää kikkailua, on Pirkkoliisa Ahposelle pelkkää näkkileipää.

Kirjan takakannessa luvataan, että ”kirja avaa mielenkiintoisella tavalla uusia näkökulmia yhteiskuntapolitiikan ja yhteiskuntatieteiden tutkimukseen”. Se on aika paljon luvattu, vaikka artikkeleissa puhutaan rohkeasti ja raikkaasti. Yksi yhdistävä teema

on Ahposelle tärkeä kysymys subjektiudesta ja objektiudesta; se kulkee useiden artikkelien läpi. Itselleni kirja teki parin viime vuosikymmenen hyvinvointi-ideologian muutoksen jotenkin käsin kosketeltavaksi. Muutokset – palvelujen rakentaminen ja karsiminen sekä siirtyminen paikalliseen EU-rahoituksen houkuttelemaan aktiivisuuteen – kun näkyvät vaikkapa kylien tasolla konkreettisemmin kuin ne koskaan voivat näkyä kansallisella tasolla. EU on vahvasti läsnä useissa artikkeleissa, rahoituslähteenä, alueiden ideologiassa, tilastotuotannon harmonisoijana, kulttuuristrategioiden innovoijana kuin myös instanssina, joka korvasi köyhyyden ja huonosuuden syrjäytymisellä. Kirja saa, aivan kuten Pirkkoliisa Ahponen itsekin, tämän ajan ja sen yhteiskuntapolitiikan näyttämään innostavalta. Se on paljon se.

Errare humanum est

JOHAN SANDELIN

Maija-Riitta Ollila esittää kirjassaan ”Erheitä ja virheitä”, että erikoistuneessa yhteiskunnassa on mahdotonta itse tarkastella vallitsevien todellisuuskäsityksen oikeellisuutta. Siksi luottamuksemme erilaisiin väitteisiin on usein sidoksissa väitteiden esittäjiin. Tarpeeksi vakuuttavan esittäjän avulla väite saattaa ”kolahtaa” faktana, ja nykyisin uskomuksillemme ei enää Ollilan

mukaan vaaditakaan sen kummoisempia perusteluita kuin se, että ne ovat ”kolahtaneet”.

Ollilan sanoman voi tulkita niin, että maailmankuvamme totuudenmukaisuus on riippuvainen kasvavasta tietomäärästä, mutta riippuvuus on käänteistä, kasvava tietomäärä johtaakin fiktioiden ja illuusioiden yleistymiseen. Tämä johtuu osittain siitä, että mitä enemmän olem-

Maija-Riitta Ollila
Erheitä ja virheitä
Helsinki: WSOY, 2002
413 s.

me tietoisia, sitä enemmän voimme erehtyä, ja osittain siitä, että mitä enemmän tiedämme asioista, sitä monimutkaisemmaksi maailma muuttuu ja sitä